

Zpráva Nejvyššího soudu SSR ze dne 20.09.1971, sp. zn. Tpj 4/1971, ECLI:CZ:NS:1971:TPJ.4.1971.1

Číslo: 17/1972

Právní věta: Z rozboru Nejvyššího soudu Slovenskej socialistickej republiky o postupe súdov Slovenskej socialistickej republiky pri postihovaní trestnej činnosti proti republike a jej hospodárskym záujmom z II. polroku 1970.

Soud: Nejvyšší soud SSR

Datum rozhodnutí: 20.09.1971

Spisová značka: Tpj 4/1971

Číslo rozhodnutí: 17

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Zpráva

Hesla: Trest, Ukládání trestu

Předpisy: 140/1961 Sb. § 23 odst. 1

§ 132 150/1969 Sb. § 3 odst. 1 65/1965 Sb. § 37 odst. 1 písm. d

§ 31 odst. 1

§ 33

§ 34

§ 44 odst. 4

§ 59 odst. 2

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 17/1972 sb. rozh.

Z rozboru Nejvyššieho súdu Slovenskej socialistickej republiky o postupe súdov Slovenskej socialistickej republiky pri postihovaní trestnej činnosti proti republike a jej hospodárskym záujmom z II. polroku 1970.

(Výtah zo správy schválenej trestným kolégiom Najvyššieho súdu SSR 20. 9. 1971 č. [Tpj 4/1971.](#))

III. Zhodnotenie postupu súdov pri ukladaní trestov podľa druhu a výmery

Výsledky previerky ukazujú, že súdy ukladajú odsúdeným prevažne tresty odňatia slobody. Podiel trestov odňatia slobody činí u preverovaných trestných činov 74,9 %, u preverovaných prečinov 51,2 %. Z trestov odňatia slobody za trestné činy bolo 20,3 % nepodmienečných a za prečiny 9,6 %

nepodmienečných.

Zhodnotenie intenzity trestnej represie u trestov odňatia slobody predpokladá hodnotiť prax súdov predovšetkým podľa dĺžky doby, na ktorú trest ukladajú. Výsledky previerky dávajú dostatočné podklady pre takéto zhodnotenie. Z nich je zrejmé, že súdy ukladajú tresty odňatia slobody prevažne na dolnej hranici trestnej sadzby, resp. v malom rozpätí nad ňou.

Výsledky previerky ukazujú, že súdy uložili za trestné činy podľa I. a II. hlavy osobitnej časti Trestného zákona zo 468 trestov odňatia slobody 329 (t. j. 77,3 %) trestov na dolnej hranici trestnej sadzby, resp. v jej blízkosti. Veľmi závažná je pritom skutočnosť, že podiel trestov uložených za trestné činy podľa § 132 Tr. zák. na dolnej hranici trestnej sadzby alebo v jej blízkosti je ešte výrazne vyšší, a to o 19,2 % u tých trestných činov, ktorými bola spôsobená škoda od 1500 do 15 000 Kčs a o 9,3 % u trestných činov, ktorými bola spôsobená škoda od 5000 do 15 000 Kčs.

Uvedený údaj neukazuje len na tendenciu súdov ukladať pomerne mierne tresty, ale – a to je ešte horší signál – na nedostatočnú diferenciáciu pri ukladaní trestov. Za osobitne závažný treba považovať tento jav pri postihu rozkrádania majetku v socialistickom vlastníctve. Z neho vyplýva, že riziko trestu je pre páchatela podstatne rovnaké, či trestným činom spôsobí škodu o málo vyššiu ako 1500 Kčs alebo škodu o málo nižšiu ako 20 000 Kčs, resp. či spáchaný trestný čin je z iných príčin pre spoločnosť viac alebo menej nebezpečný.

Nízkou intenzitou trestnej represie u trestov odňatia slobody zvyrazňuje ešte skutočnosť, že 4/5 týchto trestov ukladajú súdy podmiennečne. Pritom až 9/10 nepodmienečných trestov odňatia slobody ukladajú osobám s predchádzajúcim odsúdením – najmä odsúdením v posledných piatich rokoch. To potom spôsobuje, že nepodmienečné tresty odňatia slobody prvotrestaným osobám, ktorým ukladajú trest nižší ako dva roky, možno považovať len za výnimku.

Aj keď treba z hľadiska ukladaných nepodmienečných trestov kladne hodnotiť prísny postoj súdov voči recidivistom, recidíva páchatela nemôže byť v podstate jediným kritériom pre to, či má byť uložený podmiennečný alebo nepodmienečný trest. Záver súdu, že účel trestu (§ 23 Tr. zák.) možno dosiahnuť i bez výkonu trestu, musí byť v každom prípade – aj u prvotrestaných páchatelov – opretý o zákonné dôvody, musí zabezpečovať ochranu spoločnosti a Trestným zákonom chránených záujmov, pričom hľadiská generálnej a špeciálnej prevencie treba hodnotiť vo vzájomnej súvislosti. V tomto zmysle by súdy mali zabezpečiť realizáciu zásady, že riziko trestu sa stane skutočným brzdiacim motívom pre potencionálneho páchatela ešte pred tým, než sa rozhodne trestný čin spáchať. Zabezpečenie realizácie tejto zásady je dôležité predovšetkým tam, kde sú spoločenské záujmy rozsahom trestnej činnosti osobitne ohrozené, najmä ak tento rozsah vykazuje vzostupnú tendenciu, ako je to u rozkrádania majetku v socialistickom vlastníctve.

Účinnosť podmiennečných trestov odňatia slobody je ďalej znižovaná niektorými ďalšími faktormi.

Iné tresty, ako napr. zákaz činnosti, peňažný trest alebo prepadnutie veci sa popri podmiennečných trestoch odňatia slobody ukladajú pomerne zriedkavo. Tieto tresty sa spravidla kombinujú u trestných činov podľa § 117 a § 146 Tr. zák., u nedbanlivostných trestných činov podľa § 130 a § 137 Tr. zák. a u prečinov podľa § 2 písm. d) zákona č. 150/1969 Zb. Vcelku boli tieto tresty uložené popri podmiennečnom treste odňatia slobody u 14,2 % páchatelov trestných činov a u 7,9 % páchatelov prečinov.

Pokiaľ súdy ukladajú podmiennečné tresty odňatia slobody, výsledky previerky ukazujú, že len výnimočne používajú ustanovenie § 59 odst. 2 Tr. zák. o ukladaní primeraných obmedzení smerujúcich k tomu, aby odsúdený viedol poriadny život pracujúceho človeka. Len ojedinelé sú prípady, v ktorých súdy podľa § 59 odst. 2 Tr. zák. podmiennečne odsúdenému uložia, aby v skúšobnej

lehote podľa svojich síl nahradil škodu, ktorú spôsobil trestným činom; súdy takto nepostupujú ani v tých prípadoch, v ktorých podľa § 228 Tr. por. zaviazali odsúdeného na náhradu škody.

Tieto skutočnosti, najmä v súvislosti so skutočnosťou, že kontrola správania odsúdených počas skúšobnej lehoty zo strany súdov i ostatných štátnych orgánov je minimálna, a teda odsúdený je prevažne ponechaný sám na seba, podstatne znižujú účinnosť podmiennečne ukladaných trestov i ich citelnosť pre odsúdených. To vedie k tomu, že podmiennečne ukladané tresty odňatia slobody sú podceňované, a to nielen u odsúdených, ale aj vo verejnosti.

V podkladoch previerky sa nevyskytol ani jeden prípad, ktorý by naznačoval, že súdy pri treste nápravného opatrenia využívajú ustanovenie § 44 odst. 4 Tr. zák. Všetky uložené tresty boli uložené bez zmeny zamestnania. V tejto súvislosti treba upozorniť na stanovisko býv. Najvyššieho súdu č. Cpj 31/67 o nemožnosti nariadiť pri platnosti Zákonníka práce zmenu zamestnania, hoci aj toto stanovisko pripúšťa preradenie pracovníka na iné pracovisko v rámci tej istej organizácie (§ 37 odst. 1 písm.

d) Zák. práce). Neuložili sa ani iné primerané obmedzenia smerujúce k tomu, aby páchatel' viedol poriadny život pracujúceho človeka. Iné tresty, ako napr. zákaz činnosti alebo prepadnutie veci sa aj popri treste nápravného opatrenia ukladajú iba v malom rozsahu. U celkového počtu 15,5 % nápravných opatrení u trestných činov a 19,3 % tohto trestu u prečinov došlo ku kombináciám s inými trestami len u 5,3 % odsúdení za trestné činy a 2,5 % odsúdení za prečiny. Všetky tieto okolnosti spôsobujú, že trest nápravného opatrenia nesplňuje pôvodné zámery zákonodárcu a že sa uplatňuje fakticky len vo význame peňažného trestu ukladaného na splátky.

IV. Závery

Po zhrnutí výsledkov previerky o ukladaní trestov za trestné činy podľa I. a II. hlavy osobitnej časti Trestného zákona v II. polroku 1970 treba uviesť: 1. Súdy nerozlišujú vždy správne medzi prečinom podľa § 3 odst. 1 písm. a) až c) zákona č. 150/1969 Zb. a medzi trestným činom podľa § 132 Tr. zák. Pomerne často sa vyskytujú prípady, že skutok, ktorý mal byť posúdený ako prečin bol posúdený ako trestný čin a naopak, ako prečin bol posúdený skutok, ktorý bol trestným činom.

2. Súdy správne zameriavajú ostrie trestnej represie proti osobám už predtým odsúdeným, predovšetkým proti takým, ktoré boli odsúdené za čin rovnakej povahy a proti takým, ktoré boli odsúdené pomerne krátky čas pred novším odsúdením, resp. ktoré v takomto čase dokončili výkon predošlého trestu, prípadne im uplynula skúšobná lehota pri podmiennečnom treste, alebo podmiennečnom prepustení na slobodu. Súdy nesprávne prihliadajú len na odsúdenia, ku ktorým došlo v posledných piatich rokoch pred ich rozhodovaním.

3. Súdy okrem páchatelovej recidívy len málo hodnotia iné okolnosti významné pre druh a výmeru ukladaného trestu a pri treste odňatia slobody pre posúdenie, či má alebo nemá byť povolený podmiennečný odklad jeho výkonu. V tomto smere sa neprizerá dostatočne najmä na význam chráneného záujmu, najmä však na potrebu trestnej ochrany spoločenských záujmov v prípadoch, v ktorých je trestným činom (napr. podľa § 103 a 104 Tr. zák.) marené alebo brzdené úsilie o konsolidáciu a stabilizáciu spoločenských vzťahov, najmä vzťahov narušených predchádzajúcim nepriaznivým spoločenským vývinom, na následok (u trestného činu podľa § 132 Tr. zák. vyjadrený najmä výškou škody), na spôsob spáchania trestného činu atď. V dôsledku toho:

a.) tresty odňatia slobody sa ukladajú bez ohľadu na okolnosti významné z hľadiska všeobecných zásad pre ukládanie trestov (§ 31 až 34 Tr. zák.) prevažne na dolnej hranici trestnej sadzby alebo v jej blízkosti;

b.) diferenciácia v trestoch medzi osobami, ktoré trestný čin spáchali nebezpečnejším spôsobom (napr. pri trestnom čine podľa § 132 Tr. zák. vlámaním do uzavretých objektov) alebo za iných okolností zvyšujúcich nebezpečnosť činu (páchateľa) pre spoločnosť a medzi menej nebezpečnými formami je nepatrná. Páchateľ je prakticky postihovaný rovnako bez ohľadu na individuálne okolnosti a osobitosti činu (napr. či trestným činom spôsobil škodu málo prevyšujúcu 1500 Kčs alebo o málo nižšiu ako 20 000 Kčs);

c.) pri rozhodovaní o povolení (nepovolení) podmieneného odkladu výkonu trestu odňatia slobody sa jednostranne zdôrazňuje význam osoby páchatela z hľadísk špeciálnej prevencie na úkor spoločenského záujmu pôsobiť výkonom trestov aj na ostatných členov spoločnosti.

4. V rozpore so základnými zásadami nášho trestného zákonodarstva dochádza k privilegovaniu dospelých páchatelov proti páchatelom mladistvým i páchatelov úmyselných trestných činov proti páchatelom nedbanlivostných trestných činov. To je predovšetkým dôsledok liberálneho prístupu k posudzovaniu úmyselných trestných činov spáchaných dospelými osobami, najmä preceňovania osoby a osobných pomerov týchto páchatelov.

5. Účinnosť podmienne odložených trestov odňatia slobody a trestov nápravného opatrenia sa znižuje tým, že súdy nevyužívajú ustanovenie § 59 odst. 2 a § 44 odst. 4 Tr. zák. o ukladaní primeraných obmedzení odsúdeným, ktorým takéto tresty ukladajú. Pri treste nápravného opatrenia súdy nevyužívajú možnosť preradenia na inú prácu. Účinnosť týchto trestov by bolo možné naďalej zvýšiť ich vhodnou kombináciou s inými trestami, najmä so zákazom činnosti, ktorého účelom je zabrániť, aby odsúdený vykonávaním činnosti, v súvislosti s ktorou sa už trestného činu dopustil, mohol trestný čin v budúcnosti opakovať.

6. Pri ukladaní trestov, ktoré sa vykonávajú na slobode, súdy nezabezpečujú v spolupráci s ostatnými štátnymi orgánmi a spoločenskými organizáciami dôslednú kontrolu nad správaním sa odsúdených počas výkonu trestu. Len zriedkavo sa upozorňuje základná organizácia ROH na to, že jej členovi bol uložený trest, ktorý nie je spojený so stratou slobody. Požiadanie spoločenských organizácií o spoluprácu pri výkone takéhoto trestu je len ojedinelé.